

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

ADMINISTRACIÓ:

St. Borçot, 5, Pral.-2.^a
CIUTAT DE MALLORCA

(Administrador: Juan Riutort.)

LA AURORA

¿A ON LA VENEN?

A Manacor: Ca-mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.

A Palma: Llibreria d'En Guasp Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d' En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria de N.º Ernest Frau, Brosa.—Llibreria Amengual y Muntaner.

Surt cada diessapte per donar ventim i altres erbes an es qui s'ho guany

¡Vaja quin retgiró i quina rabiadal!

¿Creuriau qu' una estona de mal humor me vengueren ganades de solfetjar qualque desbarat des que solen esser tan abundosos es papers anticlericals? i que fas jo? agaf l'orgue de sa Federació Socialista Balear, *El Obrero* de dia 19 ben segur de que caçant dins tal pleta no m'en duria es frare. I jah fiets de Deu quina maina! de desbarats, mentides, calumnies, irreverencies, impiedats, etc. n'està rebilit de cap a peus, es una cadena qui se té ¡vaja un trauc que-hi tenien si hu haguessen pres a escarada! vos assegure que n'hi ha de tota casta i per tots els *disgusts!* I ja me teniu endidat, lo mateix d'un qui vol cuir just un quern de flors dins un jardí qui n'està masell, si una es garrida i ufanosa s'altra més; no res, he dit: peguem-li a lo primer qu'es present, que tanmateix tot haurá d'esser *pegar*.

Ja a la primera plana me top amb uns «Comentarios», d'un pobre socialista qui no mostra cara, per que no'n devia treure, qu'es veu ben clar que prengué un retgiró ferest, més que si sa Sogra l'hagués encalcat granera en ma; jo'l me veig tremolós, esblancaït, amb sos cabels drets, esglaiat, aborronat, que pega un crit d'alarma devant un perill ben gros, d'una desgracia horrible que penja i està si caig no caig. Germanet, i en aquests casos no vos diria be prenda de una bona tícana de gala-guala o de flors cordials? I sa veritat és que té motu que li sobra ¡vaja si en té! i sino judicau voltros mateixos.

Es el cas que l'Ajuntament de Ciutat, segons Ell conta, ha resolt posar una escola de música i li ha senyada sa cantidat de mil pessetes: fins aquí no-hi ha mal, es ver: però ara ve lo gros, lo terrible, lo espantable! «La gent del Patronat dels *grosos*» ¿que no li trobau gracia an aquest *liste?* ni jo tampoc, però ja n'hi deu trobar el socialista trastornat aixís signa el meritíssim Patronat Obrero, que dirigeix el P. Vives, de qui'n diu que sempre està jo mateix d'un callibrer, qui pega llongo i salta una mata per engospir sa llebra que s'hi era amagada i en surt bronint, ja li ha posats els uis demunt i per agrapir-les ja ha presentada, diu Ell, una sollicitud demanant les mil pessetes, i prenguent a son conte *la catòlica corporación* (sic: no convé mirar prim, no fos cosa que perdessem la vista) el posar tal escola.

I jo qu'era tan bàmbol que me pensava que tot socialista, just per esser-ho, havia de fer mansbelletes i s'havia d'alegrar ferm de que l'Ajuntament no posàs una escola d'altura, senyorivola, bona per anar-hi els fills dels rics i dels senyors, qui poren pendre mestre en casa o enviar los a un bon col·legi aon ne donen lliçó; sino que la posàs en mans d'una Societat d'Obrers, aon sos fills s'hi trobassen com dins caseua i e-hi aprenguessen, sense pagar una creu creu, aqueixa bella art, qu'el dia de demà les aidàs a guanyar-se bella i honradament un boç de pa. Perque veiam: *¿qui son els qui van al Patronat?* ¿Tots son fiis de Comtes i Marquesos, de senyors de bona casa o de comerciants ben forrats? ca! son els fiis dels jornalers, tot sovint tan pobres i desvalguts que no tenen on caure morts, i no sols no les poren pagar les

escoles, sino qu'han mester que los vestin, i no les ve gens malament que los umplin la teca. Per això quant treuen a passetjar aquell estold d'al·lotons xerevel·los les solen donar bones berenades; per això la casa té un guarda-robes, aon els bons protectors hi duen la roba que ja no les serveix per ells, però que arreglada amb la manya d'una mare de familia pobre, les fa encara un bon servici, les fa anar cabents i endiumenjats; i de tals pessetes de roba ne fan rifes i repartiments tan sovint com poren; i ja-hu-crec qui Ells i sos Pares hi estàn encantats amb so Patronat.

¿Que fa el Patronat?

Aquest Patronat no fa això tot sol: la caritat cristiana no té sacietat, a tota ultrança volen dignificar la gent treballadora; per tal fi tenen ubertes escoles de dia i de vetlada per al·lots, per joves i per homes granats, de primeres lletres, de gimnasia, de dibuix i de tot lo que li convé sobre a un obrer: entre uns i altres n'ensenyen i eduquen més de siscents ¡com qui no diu res! I perque no's tudin, ni s'embrutesquin i fassen uns perduts apedregant-se per es Moll o per s'esplanada de Ca'n Pere Antoni, o dins cines asquerosos o dins tarvernuxos i xibiús pitjors, els diumenges les apleguen i les treuen a respirar aires purs i a fer bones passetjades, que convenen tant a la salut, sobre-tot als ciutadans engabiats tota la setmana dins una botiga o un casull; i dins patis grandiosos tenen tota casta de jocs per el seu divertiment, i no les falta un Teatre aon passen bellament el temps sense pervertir-se, que no s'hi fa res immoral.

Idò aqueixa casta de gent, que sempre està quina la faré, quina no la faré, és la que, segons l'Obrero voldria les mil pessetes per obrir una escola de música ¿per ells? ca, ja les ha espassat sa cantera! per els fiis dels treballadors, que ja-hu poreu pensar, deixen un riu d'or per aquí on passen... Ves si hu és un desenfraiment gross! no-us ho deia jo que no tenen sacietat! Però escoltau, germanet socialista ¿que vos feis contes qu' és un bon negoci això de les mil pessetes? com que no sia res tenir uberta una escola de música de cap a cap d'any; donar casa i moblatge i llum i mestres i papers de solfa i instruments i tot lo demés que's necessita just perque sia passadora. ¿Que la voldria per Vos an aqueixa empresa? me pens que si haguessou de viure de les sobrances ¡le-hi duriau an es ca magre! ell aviat el poriau arrambar a qualca pastor perque en fes uns xeremies!

Un socialista de bona fe, qui estimàs de veres l'honrada gent treballadora, qui la volgués instruïda i educada, i tengués curolla de que els qui poren li donassen sa ma, a fi de treure-la de sa miseria i de sa incultura, l'estimaria seny a perdre al Patronat, i a son intent d'haver l'escola de música el pendria per una gran sort, tiraria el capell al aire i botaria d'alegría, e-hi veuria el cel ubert. Però ja los encalçaré an es socialistes honrats i conseqüents; ell anam a ma de que sien tan escasos com els cavalls verts! ¿Com es idò qu'aqueix bo de comentarista del *Obrero* li té tanta tirria, tanta faredat, aqueixa po cerval al meritíssim Patronat, que-hu pren per una desgracia «Si tuvieramos la desgracia de que cayera en manos del Patronato «com s'atança

a dir que «Si nuestros ediles (els de Ciutat) votaran en favor de tal entidad, inferirán un agravio a Palma, a la libertad de conciencia»? Es que ab obrers ben educats, instruïts, que saben aon tenen sa ma dreta i no's deixen combregar amb rodes de moli, ni menar com a xotets de cordeta, hi fa mal treballar i e-hi té poc que fer? és que per es seus fins i efectes s'estima més tenir una colla d'obers torpes, ignorants com a rucs, mals-criats, que's deixin tondre sa llana des clotell i les puguen donar figues per llenterna i fer creure que la Mare de Deu ha nom Joana? aqueix sí que les escolten boca badada, les segueixen ulls clucs, prenen per evangelis els seus desbarats, sobre tot si les venen en lletres de moli-lo i les poren explotar i fer fer calsevol atrocitat el dia que importi.

Llibertat i administració

¿I teniu pit, oh comentarista, per assegurar que donar-los tal escola seria fer un agravio a la *llibertat de conciencia* (oh *le gros mot*, això no hi poria faltar a un escrit anticlerical ¡i per lo acreditada que ja està avui en dia!)? Es que hi farien anar nigú per força? és que se'n amaguen d'esser catòlics, apostòlics, romans? ben al-revès; ho confessen ben cara alta: el que hi entra per sos peus ja sab bé aon va, no'l traeixen no; lo que pot ser no sapia tothom i vui fer constar aquí, és que son tan delicats en so respectar sa conciencia, que per rebre un atlot a les escoles o un treballador als gremis no les pregunten ni's preocupen de quin partit son, ni de quines idees tenen; i vos puc assegurar que s'alegren més de que hi vagi un descregut, un *avancat*, un inimic, que una dotzena de bons cristians per allò de que no necessita el metge qui està bo i sa, sino el qui està malalt: és qu'ells no volen res forçat; lo que volen que s'hi acostin i lo demés ja vendrà per passes contades; n'estàn ben segurs: de tot d'una senten un poc de recel, però en comensar a veure los d'aprop i a tractar amb ells, prest les fugen ses preocupacions, les cau la bena de devant la vista; veuen que les estimen, que les respecten i les fan be i aviat senten agraiment i estimació; els bons concells que les donen, els bons exemples que veuen és una llevor que mai cau en va, i aviat els més esqueixats tornen homes honrats i cristians convencuts i decidits: aqueixa és l'història de moltíssims Això és lo que no perdonen al Patronat, lo que fa coure i espiretjar els ulls als socialistes del Obrero: que tots aqueix les fugen de les mans i les lleven tota sa força, i mentres-tant el Patronat catòlic de cada dia en cobra més i més i va més florit i polent.

I una altra cosa que les acaba de treure de pollaguera als socialistes: tots els plegats mai han pogut alçar xella: els obrers de ses moltes societats que tenen paguen un tant cada setmana i mai basta per començar; mai les poren assistir en estar malalts, o si-hu poren fer és d'una manera ben raquítica; ben sovint tot s'en va a mal viatge i fan ui, i ni una escola decent han poguda sostenir, i els seus periòdics van tant de rota batuda, qu'els mateixos s'en llamenten ben a les clares, se moren de fam. En canvi al Patronat hi fan cap una partida de gremis: picapedrers, sabaters, cuiners, ferroviaris, etc. etc. una mala fi; es ver que paguen el tant cada setmana, no més que a les altres

societats, pero ho veuen lluir; tots els gremis tenen un recó, cualcún un bon fondo per lo que se presentí, tots son ben assistits en estar malalts, les donen segons lo que tenen; tots van ben quart creixent, tant de socis com de doblers ¡com se fa aquest miracle? és que tenen una administració bona de tot; es que tenen tan ben estanyades ses siquies que no se pert una goteta d'aigua; no entra ni se gasta un dobler que tothom no-hu sapia i no hi sia consent: i, ho poreu tocar amb ses mans quant vulgau, dins la sala grandiosa aon s'apleguen, cada gremi té el seu lloc assalietjat; allà hi guarda lo seu i dins un quadro a la paret a lloc ben vistable hi tenen sempre ben espincellats els contes, a fi de que tot soci a tota-hora, pugua sebre totes les entrades i surtides i com se troben de doblers fets: aqueixa administració tan sèria, tan neta i clara, serà tot lo *je-suitica* (com diria nostre Comentarista) com vulguen els socialistes; per ventura les es antipàtica per això mateix; però es ben atractiva per tot obrer honrat, l'assegura que no's fondrà, ni's malgastaran els seus estalvis penosos, la suor del seu front: per això hi posa tota la seua confiança i toca es profit, tot beneïnt l'hora que hi va entrar. I son com els platets d'una balança les societats obreres socialistes i'l Patronat: tant com puja aquest l'altra devalla: això és lo que les coul!

No hi teniu res que fer

Això és i això fa el Patronat, tan avorrit i malfamat del *Obrero* i per fer per amor de Deu tant de be, ha de tenir una despesa grossa ferm: pero d'on surten ses misses? és que tenen negret o han trobada mina? ca! és que par que vagen a mitjes per fer-lo surar la Providencia de Deu i la caritat dels bons cristians, que son dues fonts que mai s'estronquen: i ells que-hu saben i veuen que de cada dia son més els qui les fan costat, ben convençuts del bé immens que fa el Patronat, no-hu vulguen sebre els projectes que tenen i les que duen mogudes. Creis-me, Comentarista ditxós, no-hi teniu res que fer amb els catòlics, que contem amb tan bones ajudes; combatent el Patronat perdeu el temps i no feis més que mostrar la filança. ¿Voleu un consei? de gala-guala, til·lo i flors cordials, comprau-ne en gros i vos sortirà més baratet, sino no guanyaréu per sustos, perque encara en veure-hu de més grosses.

I ¿teniu pit per dir que la Ciutat de Palma s'en sentiria ofesa si els Regidors afavorissen el Patronat? Ca, homo! qui n'estariau ben fallons serfau vosaltres, que vos feis trons dels obrers i dels qui pregunten per ells; serian els qui tenen odi reconcentrat al nom de Cristo, els esquerrans i anticlericals, les males ànimes, si és que n'hi ha, qu'avorrissen els treballadors; aqueix sí, ara els altres? la Ciutat de Palma? ¿Voleu no fer-mos riure?

I ara vé lo gros: que de tot això no hi ha res absolutament; lo més salat és qu'aquest Comentarista l'ha bollada de cap a peus: qu'el Patronat no ha somiada tal cosa, ni demandada l'escola municipal de música!... Vaja una travalada! Qui hu ha demanat es el Círcol d'Obrers Catòlics.

¡Be, homo, vos heu lluit!

Pintura socialista de les Monjes de Caridat

I ara fiau-vos-ne d'aqueix, es informacions tan exactes i verídiques del orgue socialista: això és perquè tot duna greguem ulls clus les horrors que nos conta a un article virulent, «En el Hospital Provincial» un altre socialista (si no es el mateix, que tant per la mala intenció, com per lo ben escrit be poria esser; vaja que com a bons *companyeros*, aqueix escriptors no se fan quedar malament un amb s'altre) qui va fora corda, du una rabiada tan alta de punt que reixa ses espases i pareix just un ca rabiós que s'afua i se torna barres altes. I qui paga la festa? idò ses Monges de l'Hospital; perquè allà, nos fa a sebre, hi passen coses grosses, s'hi fan uns abusos i unes atrocitats qu'espanten i clamen vengança; i de totes, de totes ne tenen la cupa les Germanes de la Caridat, que son capritxoses, caparrudes, malambroues, venjatives, cruels, déspotes, d'un caràcter (fixau-vos-hi be, qu'ès un calificatiu que du campanilles, nou de trinques, que cap articular havia emprat mai, tan expressiu qui imprimeix caràcter *torquemadeseo!* gracies a Deu que n'hem surtit) qui vessen tota la bilis reconcentrada demunt els malanats qui no volen passar per les verguetes de fer la seua voluntat; perquè Elles la tenen per norma de conducta a la màxima (atenció! jesuítica (ah! això no poria faltar, que *ni olla sin tocino ni sermón sin agustino*) de que «el fi justifica i fa bons els medis». Però digau-me, germanet ¿i qui vos ha enganat? si tal màxima es protestant *pue sang*, si es una proposició condemnada per l'Esglesia: si tots els moralistes, jesuïtes i no jesuïtes, han ensenyat sempre, vos ho direm en llatí per més solemnitat, que *non sunt facienda mala ut eveniant bona*, es dir que mai se pot fer el mal per lograr an be; per exemple: que mai es lícit robar per fer llimosna, ni jurar en fals davant un tribunal per alliberar-se de la presó, etc. Però passem envant. Això fa que (lo qui ve ho vull posar al peu de la lletra, que ja's sab que tota cosa traduïda per molt seria una llàstima; i llavò que convè que se pugua assaborir aquest exemplar de perfecta concordancia i de galanura d'estil) «Así que desatienden las prescripciones del médico: no dando la medicina a tiempo, o no lo dan; descuidando el dar los alimentos, o no los dan, y todas aquellas molestias, además, que sus «privilegiadas y ricas» mentes monacales les sugieren y nos dicen nuestros amigos...» etc. Idò tot això encara no es cas i res en comparació d'una «angelical» sor (en lletra pètit ¿que deu esser una venjança sistema Mestre Biel que hi sol posar el nom santíssim de Deu? Fabiana) qui als malalts que no les té la pia les roba les medicines ¿per prendre-les Ella? tan efectada en deu esser? i les preses de brou i de llet ¿i que no la deu mantenir an aqueixa Monja el Convent? i les pessetes dels qui semoren ¿qui en dupte de que quant van al Hospital aqueix desamparats, casi tots duen un bon boçot de doblers o una cartera ben reblida de papiers de banc? i Ella ja-hu crec s'en aprofita per comprar-se flocs i banderetes, o per anar ara es Teatre o an es Toros, que això es segur que no-hu passa es Convent: vaja qu'ès ¿com e-hu diré? una especie de Neró petit, com un Rei Herodes, per fer morir de mala mort als innocents socialistes, que no creuen en res i son ino'n faltaria més! uns angelets candorosos, inofensius, qui no fan mal an es pa, ni han romput mai un plat que no estàs fes!

¿Serà vera?

Tot aquest manifest, tot això que deis que passa dins l'Hospital de Ciutat, escriptor socialista nos hauréu de permetre, si us plau per força, que-hu posem en corentena, i que declarem

que «qui no-hu creu no peca, i qui-hu creu no pot pecar, que per pecar i tot se necessita no fer festa el die dels innocents. Me pens qu'haurai de fer venir «el Tio Paco con la rebaja» i si hu sucavem un poc, per ventura nos sortiria com aquella brega de docents moixos qui's bereiaven dalt una teulada. que com va está aclarit es cas forem es moix de la casa i es d'es veinat: pot ser que dins l'Hospital qualca cosa pugua anar millor, però la mitat, ni'l deume de lo que deis ¿contau-ho a sa Tia, qu'es Conco no-hu creu! També n'hem sentides de queixes, però no de les insubstituïbles Germanes de la Caridat, si no tot al revés; de que Elles, massa poques per anar darrera tants de malalts no les puguen fer molts de serveis: si vos t'enguessem aprop vos diríam petit a shoreia, que certes coses una persona decent no goça dir-les d'altra manera, lo que nos contà una malalta, qui n'havía surtit i s'estimava més morir desamparada a un reconet, qu'haver de sufrir certes impertinències ignominioses de cualca infermer laic! Creis-me: Mallorca es massa petita per enganar nos uns amb sos altres, nos coneixen massa i sabem uns i altres de quants de punts calçam.

Pintura vera de les Monjes

Això nos fa sospitar que m'enganava de cap a peus, jo qui creia que suscriptors en teniau poquets; però ara veïx qu'en deveu tenir la mar per l'extranger, per les nacions més llunyanes, com la Xina, la Cafreria o la Patogonia, perquè en no ser a n'aqueixa gent ¿a qui faréu creure que sien tal com les pintau les Monjes de caridat? Dins Mallorca se riarán de Vos, que ja no hi ha Hogaret que no'n tenguen i tothom ha tocat amb ses mans lo humils, lo servicients, lo abnegades i dolces que son, el trunc i l'amorosidad amb que serveixen els malalts; per això per tot les cerquen, rics i pobres, fins les cases que son molts de familia i de servici, i per moltes que sien no poren donar basto. Tot això anau-ho a contar, si vos voleu posar en ridicul, an aquestes Nacions qui están en guerra i no saben que fer-se per aqueixes Germanes de la Caridat, qui dins Hospital de sang i an els camps de batalla i per tot aquí hon hi ha un desditxat qui pateix roben el cor de tothom, sien o no cristians, i el mateixos qui son ben coneguts per el seu odi a la religió, confessen ben alt el seu heroïsme incomparable, i tot sovint davant els exèrcits i davant tot lo mon ne fan alabances altíssimes i les posen demunt el pit les creus i condecoracions més honroses.

Germanet ¿i que deixau el llegir per l'escriure? perquè mirau que a les hores d'ara surtir-mos amb que aqueix mals de l'Hospital no tindrán remei, en no esser que llevin les Monjes i e-hi posin infermers laics ben pagats (que era lo que se quería demostrar) ¿... Si lletgisseu, en que lo fos més que diaris i periòdics sabríau que s'es demostrat com dos i dos son quatre que no-hi ha servici més dolent ni més car qu'el dels infermers laics; sabríau que dins el mateix Ajuntament de París, se discutí llargament el treure tals infermers, i retornar-hi les Monjes qu'en mala hora engegaren i ja'n toquen ses conseqüències, tan horribles que no poren aguantar-ho pus, no pot anar ni amb rodes; i si no se consegú no fou perquè destruïssen els arguments dels qui ho defensaven, ni que s'atrevissen a negar tals abusos, sino perquè les era massa humillant i violent haver de confessar tan alt el seu fracàs, haver de cantar la *la palinodia* a la faç de tot el mon. Si lletgisseu una mica vos recordariau qu'un dels caps pares de l'impiedat francesa i que més havia botxin per fer treure frares i monjes. M. Clenceaux, trobant-se malalt se feu servir per Monjes ¡bona la va fer! temerse'n els seus camarades i posar el crit an el cel i tirar-li per sa cara, qu'era un inconquient, un traïdor a les seves idees i a

la seua obra fou tot u... aqueixa es la manera d'estimarse i de respectar la llibertat individual que tenen els esque-rans. I que vos feis contes que les contestà? les envià aquí no no-hi plou i les digué que's fessen trons ells i les idees i el partit, que lo únic que li interessava era curar-se i estar ben servit ¿ai idò?

Per amor de Deu, escriptor socialista, enterau-vos un poc de lo que passa per el mon i de com están ses coses i sabreu lo que heu de dir i lo qu'heu de callar i no's veurà que qualcau tan enrrega.

UN FORAVILER

DEL TEMPS PASSAT

Defenses quantre es moros a Manacor

Tradicions

Com acabament dets articles que durant l'any hem publicats demunt LA AURORA, referents an es desembarcs i correríes des moros i a ses defenses des cristians dins es terme de Manacor, posarem avui, tal com les hem trobades o les hem sentides contar, algunes tradicions populars que també fan referencia a lo mateix.

ES CABRER DE SA PLANA (1)—Un cabrer de Sa Plana un dia, quant se'n anà a replegar ses cabres, no'n trobà cap ni una.

—¿Què pot ser això?—va pensar ell, i se posa a cercar-les. I al cap d'una estona veu un troç lluny sa seua guarda i es moros qui la se'n menaven.

Totduna se treu sa passetja, hi posa una pedra i comensa a cridar:— ¡Uep! ¡Uep! Deixau anar ses cabres. I comensen a caure pedres devers es moros. Sa primera va caure demunt una roca i se feu mil bossins. Es moros que tenien més por a ses pedres que a res, deixaren ses cabres i fogiren tot depressa.

Es cabrer seguí es moros, a pedrades, fins a la mar, i en ferí uns quants de mala manera.

L'AMO DE SO'N JUSEP.—Com es moros s'arrembaven tant sovint a ses nostres costes, i no tenien altra idea més que de dur-se'n catius, robar bestiar i fer maig per tot, un dia en desembarcaren cinc a una cala de devers So'n Jusep.

D'amagat d'amagat, per darrera parets i per dins garriga se'n van cap a ses cases d'aquesta possessió. Troben l'Amo, l'agafen i el se'n duen cap a sa barca.

Però un guardià se'n tem; i, com sabia manetar be sa passetja, comensa a ventar-la, i amb sa primera pedrada deixa estès en terra es moro que anava darrera de tots. Torna parar sa passetja, i amb so según tir en deixa un altre fora de combat. Ets altres tres, quant venen la cosa com pintava, per por de deixar es pellet per demunt ses roques de mar, amollaren l'Amo, i hu donaren a ses cames, i més aviat que depressa s'embarcaren.

ES PIRATA DE SA CÒVA DE SO'N FORTEZA. (2)—Dins sa possessió de So'n Forteza hi ha unes quantes còves molt de veure. Una és sa des Pont, aon D. Miquel Mesquida trobà fa nns quants anys s'admirable Llac Victoria. Però sa més coneguda i visitada és sa que s'anomena des Pira'a per lo que hi va succeir després d'un desembarc de moros en aquelles costes.

Diu sa tradició que un dia ses naus africanes arribaren a Cala Varques i hi desembarcaren una partida de cor-

saris, que, per fer pirateries, partiren cap a So'n Forteza. Però, abans d'arribar, toparen amb sos cristians que s'erren temuts quant desembarcaven, i ara los sortien a camí plens de coratge i ben armats. Es moros quant los veyen, per por de no esser-hi demés, giraren en redó cap asa barca.

Però un d'ells, bastant jove encara, tengué sa mala sort d'enclotjar-se un peu en mitj de dues roques, va caure i se rompé una cama. Totduna, així com va poder, s'amaga dins una mata, perquè es de So'n Forteza no'l trobassen: i, quant vengué s'hora-baixa de tot, entrada de fosca, rossegant, rossegant, cerca un amagatai millor, i troba una còva, aon se refugia, esperant que es seus camarades el cercarien i el se'n durien a sa barca. Però no va esser així: ets altres pirates s'afuixaren d'ell, i ell romangué totsol a dins sa còva. Allà s'embanà sa cama amb trossos de sa seua roba i comensà a pensar en la menjú.

Aquella còva servia de sestedor a ses cabres i a sa guarda d'euveies de So'n Forteza, i amb sa llet d'aquests animals se pogué sostenir aquell jove pirata una partida de setmanes. Quant va estar bó, sortí, coixeu, coixeu; mirà cap a mar, però no pogué destriar cap barca de moros que vengués a cercarlo. Es ben segur que es seus companyons ja'l donaven per mort o presoner.

Amb una d'aquestes sortides arribà fins a Cala Varques, i allà, perduda tota esperança de tornar-se'n a sa seua terra, tengué tal disgust, que caigué esmortit demunt ses penyes de mar. Una partida de pescadors el troben i el se'n duen a ses cases. Amb s'esment que es bons pagesos de So'n Forteza li tengueren, cobrà, dins pocs dies se curà de tot i contà fil per randa ses seues desgracies.

Enutjat com estava d'ets seus i agraït a l'Amo de sa possessió, s'hi quedà més que com esclau, come misatge, portant se tant bé que se feu estimar de tothom. Totes ses vegades que vegades que venen moros a la costa o quant en desembarcaven per aquells endrets, sempre demostrà gran coratge i fidelitat, defensant aquella bona gent i aquella casa que l'havien acobitiat.

Després d'uns quads anys se va convertir i fonc un bon cristià, i amb el temps arribà fins i tot a casar-se mab sa fia del Amo de So'n Forteza, i visqué amb pau amb tothom fins que, de resultes de ses ferides que va rebre en un combat amb sos corsaris, se morí, després d'haver conseguida sa victoria.

De llevonses ensà sa còva que serví de refugi an aquest homo valent i agraït se diu sa Cova des Pirata.

H

Del deliciós aplec d'idillis «Bethlem» de l'Eminent Moss. Jacinto Verdagué (a. c. s.)

Lo Sant Nom de Jesus

Oleum effusum nomen suum
(Cant. 1.)

Lo Messías noy plorava, plorava; l'han circumcidat, y la sanch li raja. Tonades de cel María li canta; tot cantant, cantant, l'arrosa de llágrimas. No ploreu, lo Fill, no ploreu, la Mare; per darvos conort los Angels devellan, los Angels del cel á fer una dança, coronas al cap, á la má una palma. Tocan violins,

1. Del llibre de tradicions que publicà l'Aaxiduc d'Austria D. Lluís Salvador.

2. De *Las cuevas del Pirata*, de D. Pere Estelrich, p. g.

violins y arpes,
guitarretes d'or
y baixons de plata:
la cançó que fan
lo món alegrava:

Oh Jesús, oh nom del cel,
arrosa la terra,
oh nom dolç, bresca de mel,
sa amargor desterra.

Oh Jesús, nom de Jesús,
dels cors alegrí,
lo que tu del cel li dus
s'í'l món ho sabí!

Lo càntich diví
pels cors es com manna,
com manna que plou
á l'hora de l'alba;
de goig ja somriu
qui de dol plorava;
que'l nom de Jesús
del amor es bàlsam,
bàlsam del amor
que pel món s'escampa.

Mes l'angélich cant
no ho diu pas encara
que eix nom serà escrit
en sa carn sagrada,
les cinch lletres d'or
serán les cinch llagues.

Les faixas de l'Infant

Pannis eum involvit
(Luc., 11. 7)

Deu del Sinai,
presoner sou ara,
presoner d'amor
de divina Dálila:
la presó hont vos té
n'es la seva falda.
No ab manilles d'or
sinó ab una faixa
vos lliga la mà
que'l llamp manejava;
la que engega'l sol
cada matinada
á votlar lo mon
com son niu una áliga;
la que fa donar,
en son eix de plata,
á tot l'univers
sa inmensa rodada
Quan está adormit
sovint lo desfaixa,
aqueixes mans d'or
per rosar de llágrimas
Des que ha somiat
véure les llagues:
— Fill meu de mon cor,
plorant, li demana
¿en mig de tes mans
qué son eixes llagues?—
Jesús li respòn:
— Son flors que he trobades
en casa d'aquells
que més m'estimavan.—

Lo Breçol

No té breçol l'Infantó de Maria,
¿donchs qué dirán de Joseph lo fuster?
Per férlin un de la Cova sortia.
¡Ah! no tremoles, florit ametller;

no't llevará la corona de gebre
que ab má nevada te posa Nadal;
prou tu galejas l'Infant del Pessebre,
de sant Joseph no oscarás la destral.

Cerca un plançó de boscuria en boscuria,
no'n troba cap que li puga servir;
al arbre giras hont sent més canturia,
¡pobres aucells si l'arriba escullir!

No'n troba cap en la vall de les Roses
no'n troba cap en la vall de Raquel,
al cant angélich encara descloses
com a la pluja la flor d'asfodel.

Los terebintes son prims de la soca,
lo cinamo no té més que olor,
l'alzina es corva y té fusta de roca
florit com es lo sauguer no té cor.

¡Ah! d'olivera que es fusta sagrada
una n'ovira en la vall d'Efraim,

volta sa arel ufanosa tanyada,
blava corona de branques son cim.

— ¿Qué sab, exclama lo sant patriarca,
quí sab si es eixa que al prenden un brot,
digué a la blanca coloma de l'Arca:
Ja no dominan les aygues per tot?

Avuy al mon podrá dar eix missatge:
colom més bandi jo porto en mon sí,
humanitat, vina á ferli homenatge,
ton Redemptor y ton Deu es aci.—

Ab la destral ja li ha presa la mida,
quan sia á terra son tronch buydará;
quan sia buyda, afinada y polida
com una taça d'argent quedará.

Ab tosch cisell vol garbarhi l'Estable
Pastors que hi venen y Magos que 'hi van,
seguint l'estrella de llum inefable
y Angels lo Gloria in excelsis cantant.

¡Ah! d'aqueix breç ha de ferne una perla,
ni 'l fill del rey lo tindrà tan hermós:
li dará l'ayre d'un cor que s'esberla,
li dará 'l garbo d'un lliri desclos.

Lo gronxará sa Mareta divina
com la palmera sos dàtils de mel;
mentres d'un àngel suau bandolina
fará sentirli corrandes de cel.

Visions d'or á sos ulls se descloen;
per regalarshi 's recolza un instant;
mes d'afadich ses parpelles se clouen
y aqueix dolç somni se torna amargant.

Veü en dos tronchs l'olivera partida
en aspra creu l'un al altre afegit,
morint en ella l'autor de la vida
ab una llança clavada en lo pit.

Cap ala d'àngel serena l'ampara,
ja son blasfemies los cants del breçol;
ni'l cel benigne vol veure sa cara,
puix ¡ay! s'esclipsan la lluna y lo sol.

Quan d'aquell somni feixuch se deslliga
pren la destral y se'n torna a Bethlem:
— No es més que un somni, diu ell, mes que
ho siga,
no hi vull tornar a aquell bosc de Salem.—

La Caseta de Nazareth

I

Amors del cel van y venen
de Nazareth en la casa...
¡Jesús, María, Jusep,
un reconet per posada!

Sobre 'l bancal ajupit,
traballa que més traballa,
d'un llantó a la llum groguenca
Sant Jusep fusteretjava.

Sullá la Verge María
tot sarzint son fill esguarda;
ullades que fa a Jesús,
a son espòs les trallada.

Ranet dels peus de la Verge,
sobre un muntet de burballes,
ab talladures de llenya
lo nin Deu jugetetjava.

Té l'ull fix en les estrelles
com si son ser li membrassen;
y embadalit juga, juga,
de sos jochs sens adornasen.

Dos llistons en creu ajusta
dos llistons en creu enclava,
y al clavarlos se feria,
y la creu ab sanch mullava.

Del front ungit de Jusep
dolçes gotes ne regalan,
y en copa d'or y d'esmalts
un serafí les empara.

Ixen del cor de la Vege
quexes d'amor destil·lades,
boyres de bàlsam qui puján
caragolantse en los ayres.

La sanch de Jesús se fon
en essencia immaculada,
lo seu ull dins una estrella
ab l'ull de jo Etern s'encuantra.

En tot l'ample de la terra
plou dolçíssima rosada,
y al Fill, Jusep y María
en éxtassis contemplavan.

Caseta de Nazarete
hon tot lo cel habitava...
¡Jesús, María, Jusep,
un reconet per posada!

II

— «Dexa la feyna que feyas,
fill de Davit que m'ets pare;
la feyna qu'ara voldria
de mon pare es comanada.

De llenyam del millor cedre
me 'n has de fer una casa;
solament pots ferla tu,
tu, que sustentas ma mare.

Ha de ser una caseta
que les gents apler hi capian;
totes les ànimes bones
hi voldrán tenir estatje.

La caritat dins sa llar
hi cremará sa flamada
y tots los consols del mon
hi vendrán agombolarse.

Ab son foch tornarà pura
dels fills d'Adam la pregaria;
la pregaria y el trevall sant
hi durán del cel la mayna.

Hi ferás alberch pels orfens,
per los mares desolades,
pels pobres sens més herencia
que ses mans, talers y arades;

També pels rics de la terra
hi farás un' ampla sala,
per quant cerquin arracés
en lo buf de la desgracia.

Hi farás un gran hospici
per tots los malalts de l' ànima,
y un alberjó de refugi
per los que el mon desampara.

Fesme la casa, Jusep,
y fesla ben reforçada;
tots los vents de descrencia
s' irritarán per tomarla:

Posahi dobles fonaments
de sabiesa y d'esperança,
qosahi per columna mestre
del treball la virtut santa;

En ses parets has d'escriure
del sagrat llibre les máximes,
y de relleu, entre y entre,
exemples dels patriarques;

Ab gafes de ferro verge
clourás fort les postissades,
ab ferro del sacrifici
que l'amor propi enmortalla.

L'esperit de la familia,
l'esperit de l'amor casta,
per sempre el teu esperit
en ella vull que romanga.

Perque mir al cel qui hi visca,
no li posarás teulada;
plujes del cel que hi plourán
serán sols plujes de gracia.

Tu n'has de ser lo claver,
lo claver d'aquesta casa;
a ningú nat qui 'n demani
no li negues l' hostalatje.

Fesme la casa Jusep:
posahi en la portalada
aqueixa creu qu' ara he feta;
y quant l'hajas acabada,

Tú hi regarás la suor,
María les seues llágrimas,
jo hi escamparé ma sanch
y vida eterna mon Pare.»—

Quant callá el bon Jesuset,
María y Jusep ploravan;
les estrelles se ponían,
y en el mon naxia l' auba.

III

La casa fou ben finida,
ab lo trevall per pilastre,

per fonaments les virtuts
per corona la creu santa.

La casa n'era bell símbol
de la familia cristiana,
hon tots los consols del mon
son venguts a agombolarse.

Sols dins ella es pare l'home,
dins ella la dona es mare,
hi ha fills qu' eix nom merexen
y filles que son com àngels.

Dins ella el rey es humil,
dins ella es digna l'esclava,
dins ella el senyor de terres
es germá del jay qui capta.

Tots los vents la sempentetjan,
des que fou feta fins ara,
tots los vents la sempentetjan,
cap dels vents la podrá abatje.

Tots los sants que del cel gosan
han volgut tenirhi estatje,
y Sant Jusep té la clau
té la clau que hi dona entrada.

Pare sant, del trevall mestre,
conductor de la pregaria,
de treballar a tota hora
y pregar ensems mostraume.

Ab lo pensament ab Deu
vull fer la fexuga tasca
qu' ell me senyá, en la caseta
hon tot lo cel s'enmiralla.

Pare Sant qui'n sou custodi,
quant la mort vengué enutjada
a dexarmos infants orfes,
vos los tornareu sa mare.

Quant retorni, per revenja,
a dexarlos sense pares...
¡Jesús, María, Jusep,
un recó per la maynada!

Febrer 1886.

† TOMÁS FORTEZA.

Pastorella de Nadal

Veniu, pastorelles,
anem a Betlem;
lo rey de la gloria,
lo fill del Excels
dins una coveta
de palles cobert
ne plora dels homes
los grans desacerts:
veniu, pastorelles,
anem a Betlem

La cova enrevolten
los àngels del cel,
suau armonía
pels aires se pert;
sa càntiga dolça
alaba l'Excels,
conorta los homes,
retgira l'infern:
veniu, pastorelles
anem a Betlem

Lluenta una estrella
rodola pel cel,
l'observen i venen
los Reis infaels;
los ceptres deposen
del nin a los peus.
un nin no més veuem
i veuen l'Inmens:
veniu pastorelles
anem a Betlem

Los rics d'eixa terra
de cor come gel,
d'eix lloch los més doctes
d'orgull tots omplerts,
lo dols vaticini
no venen complert;
un nin no més veuen
no veuen l'Inmens:
veniu, pastorelles,
anem a Betlem

